

Paul Celan: Totenhemd / Koszula trumienna (tł. Ela Binswanger)

Paul Celan: Koszula trumienna

Co utkałaś lekkie i zwiewne,
noszę na cześć kamienia.
Kiedy w ciemności budzę
krzyki, składam jej hołd.

Często, gdy mam go wyjęczeć,
marszczy się w zapomniane fałdy,
i ten, którym jestem, przebacza
temu, którym byłem.

Ale Bóg kurhanów
uderza w swój najgłuchszy bęben
i jakby się fałda nie ułożyła,
marszczy, Sposepniały, czoło.

(tł. Ela Binswanger)

*

Paul Celan: Śmiertelna koszula

Tę, którą utkałeś, lekką,
noszę na cześć kamienia.
Kiedy budzę w ciemności
krzyk, ona przezeń wionie.

Często, gdy mam ją wyjąkać,
w zapomniane marszczy się fałdy
a ten, kim jestem, przebacza
temu, kim byłem.

Lecz Bóg wysypisk
uderza w najgłuchsze werble
i gdy wygładza się fałda
marszczy brwi, Posepny.

(tł. Ryszard Krynicki)

*

Paul Celan: Śmiertelna koszula

Co ty z lekkości przędzisz,
niosę kamieniowi na cześć.
Kiedy w ciemności krzyki
obudzę, ona je owionie.

Ona często, kiedy się jąkam,
kreśli zapomniane zmarszczki,
i ten, kim jestem, przebacza
temu, który byłem.

Ale bóg hałd i stosów
bije w najgłuchszy swój bęben,
i kiedy zmarszczka znikła,
marszczy ten Ciemny czoło.

(tł. Andrzej Lam)

*

Paul Celan: Totenhemd

Was du aus Leichtem wobst,
trag ich dem Stein zu Ehren.
Wenn ich im Dunkel die Schreie
wecke, weht es sie an.

Oft, wenn ich stammeln soll,
wirft es vergessene Falten,
und der ich bin, verzeiht
dem, der ich war.

Aber der Haldengott
rührt seine dumpfeste Trommel,
und wie die Falte fiel,
runzelt der Finstre die Stirn.

przed październikiem 1950, z: "Mohn und Gedächtnis" ("Mak i pamięć"), Deutsche Verlags-Anstalt GmbH, Stuttgart, 1952

*

@tłumaczenie: "**Totenhemd**" to w zasadzie po prostu całun, którym owijano zmarłego, ale może też być koszula, lub ubranie do trumny, wcześniej była to długa tunika, więc coś jak koszula nocna.

"**Haldengott**" to bóg od usypanych kopców, czyli kurhanów, grobów usypywanych z kamieni (jeśli na pustyni), na tę pamiątkę Żydzi kładą na macewę (hebr. נַגְרוֹבֵק „nagrobek”) kamyczek.

*

Całun (staropolski czałun sieć, tkanina we wzorze sieci też chechło, lub żgło) - w Polsce określenie zasłony, okrywy z tkaniny (najczęściej w kolorze czarnym, w innych kulturach w białym, też ozdobnie haftowanej), służącej do przykrywania zwłok, trumny i katafalku najczęściej w delikatnym wzorze sieci. We Francji mianem chalon określano dawnej rodzaj specjalnej tkaniny, o wzornictwie szachownicy, wyprodukowanej z wełny.

W Szkocji istnieje legenda zwana legendą "bean-nighe" (~praczka u brodu) wywodząca się z mitologii celtyckiej. Praczki te, to dusze matek zmarłych przy porodzie, piorące koszulki trumienne zmarłych dzieci.

Banshee (z irl. bean-sidhe, w nowoirlandzkim bean sí, "kobieta z kurhanu") - w mitologii irlandzkiej zjawia w kobiecej postaci, najczęściej zwiastująca śmierć w rodzinie.

W "Księdze istot zmyślonych" Jorge Luis Borges pisze: Ponoć nikt jej nigdy nie widział; jest nie tyle formą, ile jękiem zakłócającym nocę mieszkańcom Irlandii i (...) nękającym również górskie okolice Szkocji. Jęki te określane są jako keening (lamentujące).

https://www.youtube.com/watch?v=XP1_o8tROYo

ilustracja: **Anselm Kiefer pour Paul Celan**, le Grand Palais Éphémère, 2021, fot. Georges Poncet

Kiefer, jeden z najbardziej wpływowych artystów na świecie, łączy tematykę religii, poezji i filozofii z refleksją nad historią Europy. Urodzony w Niemczech w 1945 roku fascynuje się historią i twórczością dawnych mistrzów. Zмага się z ciemnością XX-wiecznej przeszłości Niemiec.

Dzieła te wykonuje w przekonaniu, że z doświadczeniami historii należy raczej konfrontować, niż je tłumić. Inspirowana źródłami sięgającymi od mitów kulturowych folkloru, po Stary i Nowy Testament, Kabałę, alchemię, filozofię i poezję Paula Celana i Ingeborg Bachmann, twórczość Kiefiera uwzględnia złożoną relację między sztuką a duchowością. Jego techniczne wykorzystanie materiałów, takich jak między innymi glina, popiół, ziemia, ołów, tkanina i suszone kwiaty, dodaje dalszej symboliki i głębi.

Anselm Kiefer: "*Sztuka jest próbą dotarcia do samego sedna prawdy. Nigdy nie będzie to możliwe, ale może być całkiem blisko*" (tł. ebs).